

Heroinforsøg - har befolkningen overhalet politikerne indenom?

Af Nanna W. Gotfredsen, publiceret i Stof nr. 7, december 1998

Heroin

Fremstilling af heroin

Heroin-laboratorium

Heroin-pakkeri

Diamorphin, UK

Danskerne er markant positive - og jo mere etableret man er, jo mere positiv er man, fremgår det af en analyse fra Vilstrup Research. I artiklen sættes også fokus på, hvorvidt politikerne er på omgangshøjde med befolkningen.

Vilstrup Research har i løbet af det seneste år spurgt i alt 2000 repræsentativt udvalgte danskere om deres holdning til heroinforsøg. Dette er sket i tre undersøgelser, hvoraf januar-målingen var den mest omfattende og genstand for denne artikel, og en måling primo oktober d.å. er den seneste. Undersøgelserne viser en stabil og markant tilslutning. Godt to tredjedele af den danske befolkning er positive over for iværksættelse af heroinforsøg (se diagram 1).

Undersøgelserne vil i løbet af de kommende måneder blive fulgt op af et kvalitativt studie.

Hvem er 'de positive'?

Den tydeligste tendens er, lidt populært sagt, at jo mere etableret man er, jo mere positiv er man overfor iværksættelse af heroinforsøg. Den store gruppe af særligt positivt reagerende skiller sig nemlig ud på følgende punkter: De er i beskæftigelse, mellem 30 og 59 år, har en samlet årlig husstandsindkomst (brutto) på 350.000 kr. eller derover, har ejerbolig og er etablerede i familier på tre personer eller derover.

Når de enkelte demografiske variable betragtes, ses følgende forholdsvis tydelige tendenser: Mænd er lidt mere positive overfor heroinforsøg end kvinder. De yngre, d.v.s. de 18 - 29 årige, er lidt mindre positive end de 30 - 59 årige, mens 'kun' halvdelen af de 60 årige eller derover er positive overfor heroinforsøg.

På politisk tilhørsforhold ses der ingen tydelige tendenser. Dog er man på venstrefløjen og i midterpartierne lidt mere positive, mens man i Socialdemokratiet, Det Konservative Folkeparti og i Venstre ligger på landsgennemsnitsniveau, d.v.s. omkring 67 pct. Den gruppe som er mindre positive består primært af danskere som ikke har taget stilling til politisk tilhørsforhold.

Hvad ligger bag?

Det er i januar-målingen søgt belyst hvilke følger et heroinforsøg måtte formodes eller forventes at have. Respondenterne blev nemlig spurgt, om de forestillede sig hhv. positive og negative konsekvenser, og i bekræftende fald hvilke. Hele 85 pct. forestillede sig positive virkninger ved iværksættelse af heroinforsøg. Færre, nemlig kun 60 pct., forestillede sig negative følger.

De positive billeder

Det er næppe overraskende, at 68 pct. af de respondenter, som forestiller sig positive konsekvenser, nævner fald i den af stofmisbrugerne begåede kriminalitet, også kaldet følgekriminaliteten (se diagram 2). Ca. halvdelen af disse besvarelser var uspecificerede, mens lidt mindre grupper konkret nævner fald i antallet af indbrud, tyverier, røverier samt lavere forekomst af voldskriminalitet. Kun en pct. nævner i denne sammenhæng stofmisbrugernes egen handel med narkotika.

Godt 10 pct. nævner fald i den organiserede narkotikakriminalitet som en positiv følge.

Mere overraskende er det måske, at hele 58 pct. af respondenterne spontant afgiver svar som kan kategoriseres under, at stofmisbrugerne ville få en højere levestandard socialt og /eller psykisk. Her er kun få uspecificerede. En pæn andel svarer, at stofmisbrugerne ikke længere ville være tvunget til at begå kriminalitet og/eller prostituere sig, at de ville få en højere livskvalitet, et værdigt liv, og at heroinbehandling ville være fremmede for resocialiseringen. En lidt mindre gruppe på 12 pct. mener, at flere ville kunne nås af behandlingssystemet, flere ville blive afvænnede og et par procent fremhæver en forbedring af relationerne mellem stofmisbrugeren og dennes familie.

Ca. en femtedel nævner, at stofmisbrugerne ville opnå en forbedret fysisk levestandard. Dette specificeres bl.a. med færre tilfælde af smitte med hhv. HIV- og leverbetændelse.

Godt en fjerdedel fremhæver mere generelle aspekter som positive følger, så som mindre synlig narkoscene, opløsning eller omstrukturering af de belastede miljøer og lavere tilgang (d.v.s. færre nye stofmisbrugere). Endvidere nævnes større tryghed for de øvrige samfundsborgere, primært med henvisning til en reduceret risiko for at blive udsat for kriminalitet. Enkelte svarer spontant, at blot det at prøve noget nyt er positivt, da "alt andet jo har slået fejl"

Fire pct. nævner økonomiske aspekter, som specificeres med besparelser hos politiet, i fængselsvæsenet og i sundheds- og hospitalssektoren.

De negative billeder

Som nævnt ovenfor, forestillede 'kun' 60 pct. af respondenterne sig negative følger af heroinbehandling (se diagram 3). Godt to tredjedele af disse svar kan kategoriseres under negative konsekvenser for stofmisbrugerne selv. Den primære specifikation er, at flere fastholdes i stofmisbrug. Som negative følger nævner mindre andele, at gruppen af særligt hårdt belastede stofmisbrugere ville vokse, og at dødeligheden blandt stofmisbrugerne ville øges.

Godt en tiendedel frygter øget tilgang; d.v.s. at flere ville påbegynde stofmisbrug, mens mindre grupper ser heroinbehandling som en opgivelse af 'kampen mod narkotika', eller som en 'for nem' løsning for samfundet. Otte pct. udtrykker bekymring for, om heroinbehandling vil være muligt at kontrollere i tilstrækkeligt omfang.

Økonomiske aspekter påpeges af ca. en tiendedel: "Det bliver dyrt!" Nogle nævner specifikt øget skattetryk og flere offentligt ansatte, mens enkelte påpeger negative konsekvenser i form af arbejdsløse behandlere (sic!).

Til sidst nævner knap en tiendedel etiske eller moralske aspekter som negative konsekvenser, herunder statslig vedligeholdelse af og støtte til narkomani.

Nuanceret stillingtagen

Undersøgelsernes resultater må siges at udvise en ganske nuanceret stillingtagen til problematikken.

Selvom man er for heroinforsøg, er man alligevel også i stand til at forestille sig negative følger. Ligeledes omvendt. For dog at sikre stillingtagen til nogle af de oftest fremførte argumenter i den politiske debat, opstilledes et holdningsbatteri, bestående af fire udsagn 'som andre har fremsat'. Respondenterne blev, afsluttende i interviewet, bedt om at erklære sig enige eller uenige - helt eller delvist - i disse udsagn.

Forbedret levestandard? En markant stor gruppe (87 pct.) erklærer sig helt eller delvist enige i, at "stofmisbrugernes levestandard ved heroinbehandling vil forbedres både fysisk og socialt".

Fald i følgekriminaliteten? En endnu mere markant gruppe (90 pct.) erklærer sig helt eller delvist enige i, at heroinbehandling ville betyde fald i følgekriminaliteten.

Øget tilgang? Godt to tredjedele afviser, at heroinbehandling vil betyde, at flere vil påbegynde stofmisbrug.

Færre afvænnedes? Knap halvdelen af respondenterne er helt eller delvist enige i, at heroinbehandling vil føre til at færre vil blive stoffrie, men 35 pct. afviser dette.

Forfatterens bemærkninger: Såfremt kommentarer i det følgende måtte opfattes som politiske eller farvede, står alene skribenten - og ikke Vilstrup Research - til ansvar herfor.

De spontane svar - d.v.s. de positive hhv. negative billeder - kan ikke siges at være tilbunds gående. Hertil kræves brug af supplerende teknikker, som vil være genstand for det kommende kvalitative studie. Men billederne er bestemt indikerende og udgør et godt afsæt for det videre forløb.

Først og fremmest skal det i den kvalitative fase forsøges påvist i hvilket omfang myter og fordomme flourerer, samt hvilken betydning disse har for holdningen til heroinforsøg/behandling.

Mulig fastholdelse

Der udtrykkes bekymring for fastholdelse i stofmisbruget ved behandling, hvori heroin (som i øvrigt også lyder det mindre 'farlige' og mere medicinske navn diacetylmorfin) indgår. Gør denne bekymring sig også gældende ved metadonbehandling, som vel kun de færreste i dag er modstandere af? Unddrager metadonvedligeholdelse sig at være omfattet af begrebet 'statsunderstøttet narkomani' eller 'statsnarkomaner'? Begreber som især formiddagsaviserne ofte kæder sammen med heroinbehandling. Alene af kemiske årsager må risikoen for fastholdelse i stofmisbrug ved metadonbehandling formodes at være mere udtalt grundet metadonens længere halveringstid. Ligeledes kan det omfattende sidemisbrug blandt metadonbrugere frygtes at gøre stoffriheden som endestation næsten illusorisk. For mon ikke blandingsmisbrug er en endnu mere kompliceret problemstilling end det rene heroinmisbrug? Føres stofmisbrugeren således fra asken til ilden?

Enkelte nævner arbejdsløse behandlere som en negativ konsekvens af iværksættelse af heroinforsøg. Man fristes til at spørge, om en sådan effekt overhovedet kan betragtes som andet end den ultimative succes ...

Stofadgangen

Med hensyn til bekymringen for den øgede tilgang, kunne man stille spørgsmålet: 'Hvor skulle nye få stoffet fra, hvis stofmisbrugerne får lægeordineret heroin? Det er først og fremmest utopi at forestille sig, at en stofmisbruger ville sælge sin heroin. Dernæst vil det, hvis heroinbehandling tilrettelægges som f.eks. i den hollandske model, være fuldkommen umuligt at tage stoffet med ud. Der er nemlig panserglass mellem stofmisbrugeren og stoffet og forsøgsdeltagerne er omgivet af spejle og konstant under opsyn. Og hvorfor skulle det ikke gå med heroinhandelen på gadeplan, som med en hvilken som helst anden type virksomhed? Uden et marked for et givent produkt, intet produkt. Hvis heroinbehandling gennemførtes som et permanent behandlingstilbud til de særligt hårdt belastede stofmisbrugere, ville jo netop gruppen af højfrekvente aftagere bortfalde. De mange pushere, som sælger for at finansiere eget forbrug, ville ikke længere have behov herfor. Og bagmændene (hvem de så end er ...) risikerer vel alene denne hårdt strafbelagte form for kriminalitet, i forventningen om den store fortjeneste.

Det stærkt følelsesbetonede argument imod heroinbehandling, med den fæle bagmand der opererer i skolegårde er både ofte fremført og paradoksalt. Stoffri behandling reducerer - i hvert fald i sin intention - narkotikamarkedet og må derfor have samme konsekvens. Lykkes det nemlig at gøre de behandlede stoffrie, gøres markedet mindre og bagmændene må søge nye markeder. Er man imod heroinunderstøttet behandling med netop nævnte begrundelse, må man dermed også være imod stoffri behandling.

Bekymringen for den øgede dødelighed blandt stofmisbrugerne (enkelte anser dog dette for at være positivt!), vil i det kvalitative studie måske eller sandsynligt forklares ved den fejlagtige antagelse, (men dybt rodfæstede myte), at selve stoffet heroin er farligt eller vævsgiftigt.

Hvorfor er den i øvrigt ekstremt polariserede debat så stof-fikseret? Burde den ikke i stedet være optaget af, hvordan man kan levere en massiv social behandlingsindsats, understøttet af metadon, minnesota-model, buprenorphin, heroin eller hvad der nu måtte være egnet til at nå målgruppen?

At tro, at al følgekriminalitet vil bortfalde er nok utopi. Men schweizerne fortæller os, at den reduceres betydeligt. Hvilken betydning vil dette få for angsten for at blive udsat for kriminalitet?

Det bliver dyrt

'Det bliver dyrt!' Ja - det er sikkert rigtigt, men hvor store vil mon besparelserne på udgifter til fængselsophold være? Det koster knap en halv million om året, at have en enkelt person siddende i et lukket fængsel. Og hvad med besparelserne på den politimæssige side? I København er hver fjerde kriminalbetjent fuldtidsbeskæftiget med narkotikakriminalitet. Det er vanskeligt at sige noget nærmere om, hvor stor en del af ordenspolitiet, der er beskæftiget med disse opgaver, men en enkelt aften på Maria Kirkeplads giver en vis forestilling herom. Mens antallet af sager efter lov om euforiserende stoffer er steget dramatisk i 90'erne, har sager efter straffelovens narkotika-bestemmelser holdt sig på et lavt, konstant niveau. Det er altså ikke de store bagmænd, der rammes med den intensiverede politiindsats, men derimod stofmisbrugerne selv.

De fleste kan vel blive enige om, at sociale problemer bedst løses ved sociale tiltag. Man kommer dog let i tvivl om, hvorvidt stofmisbrug ses som et socialt eller som et strafferetligt problem. Ved fraværet af en klart formuleret overordnet politisk målsætning og med paradokserne i de politiske midler (når f.eks. politibilen holder lige bag ved kanylebussen i Skelbækgade på Vesterbro), må risikoen for at konsekvenserne bliver både kaotiske og katastrofale være særdeles nærværende.

I den kvalitative fase vil det forsøges belyst, hvilke dele af problematikken befolkningen anser som værende sociale problemer og hvilke der betragtes som strafferetlige problemer. Hvordan defineres f.eks. en bagmand? Er det generelt den, der sælger narkotika, eller findes der at være en så afgørende forskel på den der alene pusher for fortjenestens skyld, og den som blot forsøger at finansiere eget stofforbrug, at man bør vælge helt at afholde sig fra at sætte strafferetligt ind overfor sidstnævnte?

Er et politisk ideal overhalet?

Noget kunne tyde på, at der er uoverensstemmelse mellem på den ene side de overordnede politiske målsætninger (hvad de så end består i ...) og de politiske midler, som er noget mere synlige og hvis - direkte eller indirekte - konsekvenser er ganske åbenbare i form af f.eks. den ekstremt høje dødelighed blandt stofmisbrugere i Danmark, den store andel af dem som befolker vore fængsler, og det store behandlingsbehov for somatiske skader, bylder, sår og amputationer som følge af fejlfix og HIV-infektion, leverbetændelse m.m., og på den anden side den i befolkningen herskende moral eller holdning.

Har befolkningens holdning overlevet det politiske ideal? Eller har befolkningen, med andre ord, overhalet det politiske niveau indenom? Noget tyder herpå og skal søges belyst i de planlagte kvalitative projekter, som vil blive gennemført ultimo d.å.

Diagram 1

85% forestiller sig positive følger af iværksættelse af heroinforsøg, mens 60% forestiller sig negative følger. De uddybende svar fordeler sig således:

Positiv overfor heroinforsøg:	67 %
Negativ overfor heroinforsøg:	24 %
Både/og:	5 %
Ved ikke:	4 %

Diagram 2

Positive følger af heroinbehandling:

Økonomiske aspekter	4 %
Generelle samfundsmæssige aspekter	26 %
Forbedret levestandard/fysisk	18 %
Forbedret levestandard/psykisk	58 %

Fald i den organiserede kriminalitet	13 %
Fald i følgekriminaliteten	68 %

Diagram 3

Negative følger af heroinbehandling:

Etiske/moralske aspekter	19 %
Økonomiske aspekter	11 %
Generelle samfundsmæssige aspekter	34 %
Højere dødelighed	9 %
Elendigørelse (flere vil blive/gøre sig "særligt hårdt belastede")	15 %
Fastholdelse i stofmisbrug	46 %

Af Nanna W. Gotfredsen, Projektkoordinator, Vilstrup Research